

Всеукраїнська наукова конференція

«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»

29 квітня 2025 року
М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України
Науково-дослідного інституту козацтва при Інституті
історії України НАН України**

Одеський національний морський університет

Одеський національний художній музей

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2025

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою історії України
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 18 червня 2025 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» Протокол № 17
від 26 червня 2025 р.

Редакційна колегія:

К.і. н., доцент Сєкерська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Яковлева Д. Є. (Одеса) –
відповідальний секретар
Д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава) Д.
і. н. Бруяко І. В. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

ЛІТЕРАТУРНО – МИСТЕЦЬКІ ОСЕРЕДКИ ОДЕСИ В 1920 – Х РОКАХ:
ВІД «ГАРТУ» ДО «ВАПЛІТЕ»

Солодка Марія, Савченко Віктор.....215

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК КУРОРТУ СЕРГІЇВКА, ЙОГО
РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Теплякова Єлизавета, Водько Владислав.....221

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЕТНОГРАФА МИКОЛИ МАРКЕВИЧА *Торубара*
Вікторія, Шаповал Лариса.....230

НІМЕЦЬКІ КОЛОНІСТИ НА ТЕРЕНАХ ОДЕЩИНИ В ДРУГІЙ
ПОЛОВИНІ ХVІІІ-ХІХ СТ.

Федотов Нікіта, Водько Владислав.....235

ПОНТІЙСЬКА ЕКСПЕДИЦІЯ ПЕРІКЛА

Яковлєва Дар'я, Сєкерська Олена.....244

Теплякова Єлизавета, здобувачка першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

Водько Владислав, доктор філософії, асистент кафедри історії України ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

м. Одеса

УДК 94(477.74)

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК КУОРТУ СЕРГІЙКА, ЙОГО РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті розглядається виникнення, становлення і розвиток курортного селища Сергіївка (Одеської області), його регіональні особливості, а також зовнішні та внутрішні фактори, які впливали на розвиток курорту. Актуалізується питання впливу ключових подій історії України на історію

Сергіївки. **Ключові слова:** Сергіївка, історія курорту, курортна інфраструктура, туризм Одещини.

Постановка проблеми. Сергіївка – це невеликий курорт, розташований на березі Будацького лиману. В середині ХХ ст. Сергіївка була одним із найвідоміших курортів Одещини, але, починаючи з 90-х рр., почали помітно занепадати. Важливим видається дослідити ключові фактори, що впливали на історію курорту та визначали його періоди розвитку та занепаду. Дослідження таких процесів також є важливим для розуміння ключових проблем розвитку туризму та рекреації в Одеському регіоні.

Історіографія проблеми. Джерельна база дослідження представлена новинними публікаціями в періодичних виданнях [3], путівниками, статистичними даними, а також особистими спогадами жителів Сергіївки – Наталі Миколаївни та її чоловіка.

[6].

Багато свідчень дає робота «Курорти Молдавії» одного з лікарів молдавського походження – Негреску В. Я. Автор працював в Сергіївці в середині ХХ ст. та написав доволі змістовне на той час дослідження історії курорту, яка починається наприкінці ХІХ ст. з виникненням в Сергіївці перших грязелікарень [2].

Ще одна робота авторства П. Попова та В. Компанійця під назвою «Курорт Сергіївка», видана в 1978 р., надає багато свідчень з історії розвитку курорту в 1970-х роках, коли Сергіївка увійшла в свій період розквіту. Автори також працювали в санаторіях тогочасної Сергіївки та наводять багато статистичних даних щодо кількості відпочиваючих на курорті [5].

В дослідженні К. Д. Бабова, Є. О. Захарченко та інших вчених Українського науково-дослідного інституту медичної реабілітації та курортології, яке має назву «Сучасний стан курортно-рекреаційного використання територій приморської смуги на прикладі курортів «Куяльник» та «Сергіївка» описується стан курорту наприкінці 2010-х років і наводиться багато статистичних даних стосовно санаторіїв Сергіївки. Це дає змогу проаналізувати сучасний етап розвитку курорту [1].

Сергіївка в кін. ХІХ -першій пол. ХХ ст. Історія курортного життя Сергіївки, згідно даних дослідника курорту молдавського лікаря середини ХХ ст. - Негреску В. Я., починається з 1876 року, коли Акерманське повітове земство почало організовано відправляти хворих в район Шаболатського та Будацького лиманів з метою лікування місцевими рапами та лікувальними грязями [1, с. 13-14]. Також наводяться звіти одного з акерманських земських лікарів початку ХХ ст., де описуються умови, в яких проживали хворі. Загалом, на той момент курорт представляв собою лише

хаотичні поселення, а грязеві ванни приготувляли не лікарі, а місцеві «знахарі» [1, с. 14].

Також автор описує виникнення перших грязелікарень в регіоні в 1920-х роках, після того, як ці території потрапляють під контроль Румунії. Після заснування поміщиком Акулічем в 1921 р. першої грязелікарні в поселенні, яке мало тоді назву Нова Сергіївка, починається розвиток Сергіївки як курорту [1, с.16]. Описуються головні проблеми грязелікарні – водопостачання, громадське харчування, все ще антисанітарні умови та ціни на лікування, які з кожним роком росли. Через це протягом 1920-х років кількість відпочиваючих не збільшувалася, а, навпаки, зменшувалась: 1922 р. - 5-6 тис., 1923 - 4 тис., 1924 - ще менше [1, 16 с.]. Рекреаційна інфраструктура Сергіївки загалом протягом 1920-1930 років залишалася погано розвинутою.

В 1940 р., після приєднання Бесарабії до СРСР, Сергіївка була передана Молдавській РСР через відсутність в ній приморських оздоровчих установ [1, с. 15]. З цього моменту робляться спроби розбудови Сергіївки, але санаторій на 950 місць, збудований в 1940, був зруйнований під час Другої світової війни, і жодних свідчень про санаторії або грязелікарні в період війни немає [1, с.16-17].

З 1945 р. починається відбудова курорту. В 1948 р. почав працювати дитячий санаторій [2, с. 6-7], в 1950 в Сергіївці працювали вже 3 санаторії: сезонний для дорослих, сезонний для дітей та дитячий кістяно-туберкульозний санаторій. На курорті з особливим розмахом розвивається лікування хворих кістяним туберкульозом, після відкриття в 1951 р. кістяно-туберкульозного санаторію для дорослих навіть проводяться операції. Протягом 1952 року на курорті було проведено 39 операцій. Хірургами були заслужений лікар Молдавської РСР Траян Антон Григорович, який на той момент був директором курорту, та Медвецький Олександр Іванович. Після адміністративно-територіальної реорганізації України в 1956 р. та рішення Ради міністрів СРСР залишити санаторії курорту Сергіївка за Молдавською РСР починається «золоте століття Сергіївки» [2, с. 7].

Загалом, протягом кінця XIX та першої половини XX ст. Сергіївка зародилася як курорт та одразу ж зіткнулася з певними проблемами, але 1940 р. стає переломним – після приєднання цієї території до СРСР курорт починають розвивати. Цей процес був загальмований Другою світовою війною, але після її закінчення поновився з новою силою.

Сергіївка в другій пол. XX - період розквіту. Протягом 1957-1967 рр. розгортається капітальне будівництво, особливо після виявлення в 1959 р. в Сергіївці мінеральної питної води – свердловини №2 типу «Куяльник №4». В цей період будується один з найкрасивіших санаторіїв Сергіївки - «Сенетатя» [3]. В 1962 р. він був зданий в експлуатацію і представляв собою триповерхову будівлю з харчовим блоком, їдальнею та кінозалом. В 1966 році при «Сенетаті» відкривають медично-діагностичну базу. Медичні установи були оснащені новітньою технікою, і в Сергіївці працювали відомі лікарі того часу - академік Богданов Ф. Р., професор Левинець В. Н. з Києва, які зробили значний внесок в дослідження та лікування кістяного туберкульозу [2, с. 9].

Разом із розбудовою санаторно-рекреаційної інфраструктури збільшується кількість жителів селища, сюди починають переїжджати робітники санаторіїв, лікарі, дослідники. Будуються багатоквартирні будинки, капітальна котельня, школа яка з'явилася в 1951 році, і до 1984 року розрослася з чотирирічної до десятирічної. Багато учнів цієї школи були дітьми, що відпочивали та оздоровлювалися в санаторіях і могли одночасно з цим отримувати освіту. З 1952 по 1984 рік нею керував Василь Максимович Богаченко, завдяки праці якого маленька чотирирічна школа розрослася до десятирічної. Навколо курорту будується огорожа, яку місцеві мешканці прозвали «китайською стіною». Ця назва зберігається по сьогоднішній день [4].

19 травня 1967 р. виходить постанова Ради Міністрів МРСР «Про подальший розвиток курорту Сергіївка і покращення організації відпочинку та лікування трудящих Молдавської РСР», [2, с. 9] на основі якої з липня 1967 р. починається новий етап будівництва. До грудня 1971 р. за кошти Управління справами Ради міністрів МРСР

було збудовано комплекс житлових та громадських будівель, санаторій Ради профсоюзів, санаторій Міністерства соцзабезпечення, а також виконані роботи по реконструкції, благоустрою та будівництву вулиць, берегової лінії. В 1972 був зданий в експлуатацію міст через Будацький лиман, який з'єднав курорт з морською косою і забезпечив відпочиваючим курорту швидкий і легкий доступ до моря. А в березні 1974 р. був зданий в експлуатацію санаторій «Вікторія» для учасників Другої світової війни, інвалідів та пенсіонерів. Це був перший санаторій, розрахований на ці категорії населення, і підготовка медперсоналу для цього санаторію проводилася в інституті геронтології та геріатрії в Києві. Зокрема, там готувався майбутній замісник головного лікаря П. І. Бартош. Сергіївка стає одним з найпопулярніших курортів Молдавії [2, с. 10-11].

П. Попов та В. Компанієць наводять статистику 1970-х років, за якою за рік в Сергіївці оздоровлювалися приблизно 21 тис. осіб з Молдавії та інших республік СРСР, також приблизно 10 тис. людей відпочивало в будинках відпочинку «Сонячний берег» та «Автомобіліст», ще приблизно стільки ж відпочивають на різноманітних туристських базах, і до 7 тис. дітей в рік відпочивали та оздоровлювалися в піонерських таборах «Ленінець» та «Медик-1» [2, с. 7-8].

Протягом 1970-1980 рр. продовжується розбудова санаторно-рекреаційної та курортної інфраструктури, а в 1976 курорт отримує статус селища міського типу [5]. Разом з розростанням мережі санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку, піонерських оздоровчих таборів зростає кількість населення, основним джерелом доходу якого є відпочиваючі. Розбудовується транспортне сполучення курорту з крупними населеними пунктами – Кишинівом та Одесою. Найбільш активний період будівництва приходить на 1980-1990 роки: санаторій «Золота Нива» (1980 р.), [4, с. 206] санаторій ім. С. Лазо (1984), дитячий санаторій «Сперанца» (1987), готель «Плай» (1988), санаторій «Орізонт» (1991). Також проведені роботи по реконструкції корпусів санаторію «Сенетатя», житлової та енергетичної інфраструктури. В

цей же час П. І. Бартош вперше юридично закріпив територію санаторія, а також були зроблені кроки для розподілу території пляжу та закріплення за санаторіями [4].

Друга половина XX ст. – це той період бурхливого розвитку та підвищеної уваги до Сергіївки, час, коли вона стає популярним місцем відпочинку, місцем, де успішно лікуються та проходять реабілітацію тисячі людей. Це відбувалося, в основному, за рахунок фінансування курорту з бюджету Молдавської РСР.

Від 90-х рр XX ст - до сучасності: причини та характер занепаду. Починаючи з 1993 року, кількість відпочиваючих помітно зменшується, і на курорті починається криза, яка продовжується і сьогодні [4]. Багато проєктів 1980-1990 років стоять недобудовані. Основною причиною цього є те, що після розпаду СРСР Сергіївка вийшла з підпорядкування Молдавії та втратила свої основні джерела фінансування. Криза 1990-х років, яка охопила Україну, до якої перейшла Сергіївка, вдарила і по курортам. Санаторії переживають складний період, переходять на сезонну роботу, бази відпочинку та пансіонати закриваються, багато людей втрачають роботу, адже життя мешканців Сергіївки напряду залежало від санаторно-рекреаційної сфери. Саме з цього моменту Сергіївка почала приходити в запустіння, втрачаючи ту популярність, яка була у неї в 1960-1970-х роках. Молодь масово виїзжає з селища, адже не бачить там майбутнього.

Праця К. Д. Бабова та Є. О. Захарченко за 2019 р. наводить статистику, за якою видно, що Сергіївка є досить перспективним курортом Одещини, що дає підстави говорити про певне «відродження» курорту в 2010-х роках. Так, станом на 2019 р. в Сергіївці працюють 6 санаторіїв для дорослих (санаторій ім. С. Лазо, «Орізонт», «Золота нива», «Вікторія», «Патрія», «Сенетатя»), дитячий санаторій Сергіївка, 5 дитячих оздоровчих таборів, 6 пансіонатів та 7 баз відпочинку [6, с. 14]. Автори називають Сергіївку одним із найбільш перспективних курортів в Одеському регіоні.

Але зараз ситуація різко погіршилася. В 2020 році через пандемію коронавірусу закрилися майже всі дитячі оздоровчі табори та різко

скоротилася кількість відпочиваючих в санаторіях. А з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 р. та ракетного удару по курорту в липні того ж року, Сергіївка переживає найбільше запустіння за всю свою історію. Повноцінно працює лише один санаторій – «Золота Нива», на момент 2025 року – лише один його корпус. Всі інші стоять закритими.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що криза, яка почалася в колишніх республіках СРСР, торкнулася також і курортної сфери, в тому числі і Сергіївки, яка втрачає свою популярність і приходить в запустіння. Це показує, як тісно курортна сфера пов'язана з соціальними та політичними процесами. І, хоча курорт все ж продовжив свій розвиток після кризи 1990-х років, та був доволі успішним на початку XXI ст., нові проблеми, як внутрішні, зокрема відсутність добре налагоджених зв'язків з місцевими органами влади та сильна залежність від морського пляжу, який приваблював більшість туристів, так і зовнішні – пандемія коронавірусу та повномасштабне вторгнення росії в Україну призвели до ще більшого запустіння на сучасному етапі.

Сергіївка – приклад курорту, який поступово приходить в запустіння. Ця проблема, на жаль, є дуже гострою для Одеської області, але в умовах війни вона відходить на другий план. Роблячи висновок, можна сказати, що Сергіївка – це один з унікальних та неповторних курортів нашого регіону з неймовірними природними багатствами, здатними лікувати важкі хвороби та з доволі цікавою історією. Не дивлячись на сьогоднішнє запустіння, Сергіївка все ще залишається перспективним курортом Одещини з великим потенціалом, який при достатньому фінансуванні та увазі може знову стати на ноги та розвиватись і зайняти своє почесне місце в ряді найкращих курортів нашої країни.

Список використаних джерел

1. Негреску В. Я. Курорты Молдавии, Кишинев, «Карта Молдовеняскэ», 1961, 120 с.

2. Попов П., Компаниец В. Курорт Сергеевка, Кишинев, «Карта Молдовеняскэ», 1978, 68 с.
3. Советская Молдавия: краткая энциклопедия/ гл. редакция Молдавской Советской энциклопедии. Кишинев, 1982, 711 с.
4. Матеріали польових досліджень, с. Сергіївка. Свідчення екскурсовода Наталі Миколаївни та її чоловіка. Дата запису: 25.12.2024.
5. Нове селище// Знамя коммунизма, 1976, 14 січня
6. Бабов К. Д. Сучасний стан курортно-рекреаційного використання територій приморської смуги Одеської області на прикладі курортів «Куяльник» та «Сергіївка, Одеса, Державна установа «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології МОЗ України», Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія: № 2, 2019, С. 10-14

Tepliakova Yelyzaveta, a first-level of higher education student, majoring in 014 Secondary Education (History)

Vodko Vladyslav, PhD, Assistant of the Department of History of Ukraine South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

Odesa

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF SERHIIVKA RESORT, ITS REGIONAL FEATURES

Abstract. *The article examines the emergence, formation and development of the resort village of Serhiivka (Odesa region), its regional peculiarities, as well as external and internal factors that influenced the development of the resort. The article also highlights the impact of key events in the history of Ukraine on the history of Serhiivka.*
Key words: *Serhiivka, history of the resort, resort infrastructure, tourism of Odesa region.*

1
2

3
4

Рис. 1. 1 - Сан. «Сенетатя», 1980; 2 - Сучасний вигляд цього корпусу; 3 - Покинутий готель «Південна»; 4 - Сан. «Патрія», 1970ті

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції **«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»**, яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Яковлєва Д. Є.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.